CLASSICAL ARMENIAN BIBLE: THE ZOHRAB BIBLE

Edited by Dr H. Zohrabian

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉ

ՄԱՏԵԱՆ ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆԱՑ

ԸՍՏ
ՃՇԳՐԻՏ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ
ՆԱԽՆԵԱՑ ՄԵՐՈՑ
’Ի ՀԵԼԼԵՆԱԿԱՆՆ ՀԱՒԱՏԱՐՄԱԳՈՅՆ ԲՆԱԳՐԷ
’Ի ՀԱՅԿԱԿԱՆՍ ԲԱՐԲԱՌ։

Նորոգապէս ’ի լոյս ընծայեալ
յընտրելագոյն գրչագիր գաղափարէ՝
Համեմատութեամբ այլևայլ օրինակաց,
Հանդերձ կարևոր ծանօթութեամբք բնաբանին։

Յաշխատասիրութենէ տեառն
Հ. Յովհաննու Զօհրապեան Վարդապետի,
’ի միաբանութենէ Մեծին Մխիթարայ
Րաբունապետի և առաջին Աբբայի։

◆

Տպագրեալ Հրամանաւ Տ.Տ. Ստեփաննոսի Ագոնց
Աստուածապատիւ Արհիեպիսկոպոսի,
և Առաջնորդի Ուխտին՝ Սրբոյն Ղազարու։

THE BIBLE

OLD AND NEW TESTAMENTS

ACCORDING
TO THE ACCURATE TRANSLATION
OF OUR ANCESTORS
FROM THE MOST RELIABLE GREEK TEXT
INTO THE ARMENIAN LANGUAGE.

Newly published from the best manuscript,
with a comparison of various exemplars,
with important annotations to the text.

On the basis of the work of
Rev. Doctor Fr. Hovhann Zohrabian,
of the Congregation of the Great Mechitar,
Pontif and first Abbot.

◆

Published by order of the Very Rev. Stepannosi Agonts,
Honoured Venerable Bishop
and Prelate of the Congregation of St. Lazarus.

Revised edition edited by Tigran A. Aivazian (Erevan, 2016)

◆

1805 ’Ի ՎԵՆԷՏԻԿ· ՌՄԾԴ
’Ի Գործարանի Սրբոյն Ղազարու։

1805 VENICE
At the Press of St. Lazarus.

գեօղքն և ագարակքն լեռնակողմանցն և դաշտականացն եկեալ առնուին զմնացորդս յոյժ աւարացն: [9]Եւ Յովակիմ քահանայ մեծ՝ և ծերակոյտ որդւոցն Իսրայէլի որք բնակեալ էին յԵրուսաղէմ, եկին տեսանել զբարութիւնսն զոր արար Տէր Աստուած Իսրայէլի, և տեսանել զՅուդիթ՝ և խօսել ընդ նմա զխաղաղութիւն: [10]Եւ իբրև մտեալ տեսին զնա՝ օրհնեցին զնա ամենեքեան միաբան՝ և ասեն ցնա. Դո՛ւ բարձրութիւն Երուսաղեմի. դո՛ւ ցնծութիւն Իսրայէլի. դո՛ւ պարծանք ազգիս մերոյ. [11]զի արարեր զայս ամենայն բարութիւնս ձեռօք քովք Իսրայէլի. և հաճեցա՛ւ ընդ նոսա Աստուած. և օրհնեա՛լ եղիջիր դու յամենակալէն Աստուծոյ մինչև յաւիտեան: [12]Եւ ասէ ամենայն ժողովուրդն. Եղիցի՛: [13]Եւ ժողովուրդն կրէին զաւար բանակին զաւուրս երեսուն: Եւ ետուն Յուդթայ զխորանն Հողոփեռնեայ, և զամենայն զարծաթ խորանին՝ և զգահոյսն. և զամենայն զսպասսն զոսկւոյ և զարծաթոյ նորա: Եւ նորա առեալ կուտէր զայն ’ի սայլս իւր, և ’ի վերայ գրաստուց իւրոց և բերէր ’ի ներքս ’ի քաղաքն: [14]Եւ եկին առ նա ամենայն կանայք որդւոցն Իսրայէլի տեսանե՛լ զնա. և օրհնեցին զնա. և նուագէին նմա երգս պարուց: Եւ առեալ նորա ոստս արմաւենեաց և ձիթենեաց ծաղկօք հանդերձ, և տա՛յր նոցա: [15]Եւ ա՛յլ ևս կանայք մեծամեծք տեղեացն գային գունդագունդք՝ գովե՛լ զնա: Եւ ամենայն Իսրայէլ զկնի՛ երթային նոցա վառեալք և կազմեալք՝ պսա՛կս գունակս գունակս ’ի գլուխս իւրեանց. և օրհնութիւնք ամենեցուն ’ի բերանս իւրեանց փառաւորե՛լ զԱստուած:

16 Եւ սկսաւ Յուդիթ օրհնել զօրհնութիւնս զայս. և ամենայն Իսրայէլ նուագէի՛ն ընդ նմա: [2]Եւ ասէ Յուդիթ. Երգեցէք Տեառն թմբկօք, և օրհնեցէք զնա ծնծղայիւք. և ուղղեցէք նմա երգս և օրհնութիւնս: Բա՛րձր արարէք զնա և կարդացէք զանուն նորա: [3]Զի Աստուած խորտակէ զպատերազմունս Տէր. [4]և զբանակս նորա ’ի մէջ ժողովրդոց. փրկեաց զիս ’ի ձեռաց հալածչաց իմոց: [5]Եկն Ասուր ’ի լերանցն հիւսւսոյ. ե՛կն ’ի բիւրաւորս զօրօք իւրովք, որոց բազմութիւնն ծածկեաց զձորս. և բազմութիւն երիվարաց նորա ծածկեաց զբլուրս: [6]Եւ ասաց հրձի՛գ առնել զսահմանս իմ, և զերիտասարդս իմ ընդամե՛ւր հարկանել. և զտղայս իմ աւա՛ր հարկանել. և զկուսանս իմ վարե՛լ ’ի գերութեան: [7]Տէր Աստուած ամենակալ կործանեա՛ց զնոսա ’ի ձեռն կնոջ: [8]Զի ո՛չ անկաւ հզօրն նոցա յերիտասարդաց, և ո՛չ որդիք տիտանացւոց սատակեցին զնա, և ո՛չ բարձունք հսկայք յարեան ’ի վերայ նորա. այլ Յուդիթ դուստր Մերարեայ, գեղեցկութիւն երեսաց յո՛յժ խաբեաց զնա: [9]Զի մերկացաւ զհանդերձս այրութեան իւրոյ՝ ’ի բարձրութիւն այնոցիկ որք կափեալք էին յԻսրայէլի: [10]Եւ օծ զերեսս իւր յանոյշ իւղոց. և յօրինեաց զգլուխ իւր զարդու իւրով. և ա՛ռ զշղաշատեռն ’ի խաբէութիւն նորա. [11]և ’ի գեղ ոտից կօշկաց նորա մոլորեցաւ սիրտ նորա. և գեղեցկութիւն նորա գերեա՛ց զանձն նորա. և էանց դաշոյնն ընդ փողս նորա: [12]Դողացա՛ն Պարսիկք ’ի քաջասրտութենէ նորա. և Մա՛րք ’ի քաջութենէ նորա խռովեցան: [13]Յա՛յս ժամ աղաղակեցին տառապեալքն իմ, և գոչեցին հիւանդքն իմ, և յաղթեցա՛ն. բարձրացուցին զձայնս իւրեանց և լքան: [14]Որդիք աղջկանց խոցոտեցին զնոսա. և որպէս զորդիս տնանկաց պանդխտաց կոտորէին. և կորեա՛ն ’ի պատերազմէ Տեառն իմոյ: [15]Օրհնեցից զՏէր Աստուած իմ յօրհնութիւն նոր: [16]Տէր մե՛ծ ես դու և փառաւորեալ. սքանչելի՛ ես զօրութեամբ անպակաս: [17]Քե՛զ ծառայեսցեն ամենայն ստացուածքս քո. զի ասացե՛ր և եղեն. առաքեցեր զհոգի՛դ քո՝ և ստացան և շինեցա՛ն, և ո՛չ ոք է որ ընդդէմ կայ ձայնի քոյ: [18]Քանզի լերինք ’ի հիմանէ ջրովքն հանդերձ սասանեցան. և վէմք առաջի երեսաց քոց իբրև զմոմ հալեցան. և երկիւղածա՛ց քոց քաւիչ լինիս դու նոցա: Եւ ամենայն սակաւիկ զոհ ’ի հո՛տ անուշութեան, և չնչին ճարպն՝ քեզ յողջակէզս է: [19]Այլ որ երկիւղածն է՝ նա մե՛ծ է յաւիտեան: [20]Վա՛յ ազգացն այնոցիկ որք յարուցեալ են ’ի վերայ ազգիս մերոյ. և Տէր ամենակալն խնդրեսցէ վրէժ ’ի նոցանէ յաւուրն դատաստանի: [21]Եւ տայ հուր և զորդունս ’ի մարմինս նոցա, և լացցեն նոքա ’ի սգման մինչև յաւիտեան: [22]Եւ իբրև չոգա՛ն նոքա յԵրուսաղէմ, երկի՛ր պագին Աստուծոյ. և յորժամ սրբեցաւ ժողովուրդն, հանի՛ն զողջակէզսն իւրեանց, և զկամայականսն և զպատարագս իւրեանց: [23]Եւ եհան նուիրեա՛ց Յուդիթ զամենայն զկահն և զկարասին Հողոփեռնեայ, և ե՛տ զայն ’ի նուէրս Տեառն Աստուծոյ: [24]Եւ ուրա՛խ լինէր ժողովուրդն յԵրուսաղէմ դէմ յանդիման սրբոցն զամիսս երիս: Եւ Յուդիթ մնա՛յր ընդ նոսա: [25]Եւ յետ աւուրցն այնոցիկ՝ չուեցին գնացին իւրաքանչիւր ’ի ժառանգութիւնս իւրեանց: Եւ Յուդիթ գնաց ’ի Բետիղուա, և դարմանէր զտուն իւր: [26]Եւ եղև ’ի ժամանակէ անտի յայնմանէ փառաւորէր անուն նորա ընդ ամենայն երկիր: [27]Եւ բազումք ցանկացան նմա զամենայն աւուրս կենաց նորա, յորմէ հետէ մեռաւ Մանասէ այրն նորա և յաւելաւ ’ի ժողովուրդ իւր: [28]Եւ լինէր Յուդիթ մեծացեալ և պատուեալ օր քան զօր: Եւ ծերացա՛ւ նա անդէն ’ի տան առնն իւրոյ ամս հարիւր հինգ. և ազատեաց նա զնաժիշտն իւր: Եւ մեռաւ նա ’ի Բետիղուա. և թաղեցին զնա ’ի շիրմի առն իւրոյ Մանասէի: [29]Եւ սո՛ւգ առին ’ի վերայ նորա ամենայն տունն Իսրայէլի զաւուրս եւթն: Եւ բաժանեա՛ց նա զինչս իւր՝ մինչչև՛ մեռեալ էր ինքն՝ ամենեցուն որ ազգականք էին Մանասէի առն նորա, և ամենեցուն որք մերձաւորք էին իւր, սո՛յնպէս բաժանեաց: [30]Եւ ո՛չ ոք էր որ զարհուրեցուցանէր զորդիսն Իսրայէլի յաւուրս Յուդթայ, և յե՛տ մեռանելոյ նորա զաւուրս բազումս:

Կատարեցաւ Յուդիթ:

ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՏՈՎԲԻԹԱՅ

Տովբիթ ’ի գերելոցն է Սաղմանասարայ, և բնակեաց ’ի Նինուէ. իսկ յետ այնր իբրև Սենեքերիմ դարձաւ ամօթով յԵրուսաղեմէ, զբազումս ’ի հրէիցն սպանանէր ’ի Նինուէ, զորս և թաղէրն Տովբիթ: Վասն որոյ խնդրեաց զնա սպանանել Սենեքերիմ. յորոյ երեսաց փախուցեալ, յետ սպանման Սենեքերիմայ յորդւոց իւրոց՝ դարձաւ Տովբիթ ’ի Նինուէ: Գուշակեաց զաւերն Երուսաղեմի, և զհրկիզութիւն տաճարին ’ի Նաբուքոդոնոսորայ, ևս և զդարձ գերւոյն, և զվերստին շինումն տաճարին. զբառնիլ կռապաշտութեանն յերկրէ, և զդառնալն յԱստուած՝ հեթանոսաց: Պատուէր ետ որդւոյ իւրոյ Տուբիայ ելանել ’ի Նինուէէ. զի կործանելոց է ըստ բանին Յովնանու. որ եղև առ Տուբիաւ. զի գերեալ կործանեցաւ Նինուէ ’ի Նաբուքոդոնոսորայ՝ որպէս սպառնացաւ Նաւում: Եւ կանխագոյն է իրքս Տովբիթայ քան զգերիլն Երուսաղեմի:

ՏՈՎԲԻԹ

1 Գիրք բանից Տովբիթայ որդւոյ Տովբե̃ղեայ. որդւոյ Անանիէլեայ. որդւոյ Անաւէղայ. որդւոյ Գաբայե̃ղայ. ’ի զաւակէ Սասիէ̃ղայ. յազգէ Նեփթաղիմայ: [2]Որ գերեցա՛ն յաւուրս Ենեմեսարու թագաւորին Ասորեստանեայց ’ի Թեզբուէ. որ է ընդ աջմէ կողմանցն Նեփթաղիմայ ’ի Գալիլեայ ’ի վերայ Ասէրի: [3]Ես Տուբիթ զճանապարհս ճշմարտութեան գնացի, և յարդարութեան զամենայն աւուրս կենաց իմոց. և ողորմութիւնս բազումս արարի ես եղբարց իմոց՝ և ազգին իմում որ ընդ իս էին յերկրին Ասորեստանեայց ’ի Նինուէ: [4]Եւ յորժամ էի ես ’ի գաւառին իմում յերկրին Իսրայէլի, և մինչդեռ մանուկն էի, ամենայն ազգն Նեփթաղիմայ հօրն իմոյ մերժեցա՛ն ’ի բա՛ց եղեն ’ի տաճարէն Երուսաղեմէ. զոր ընտրեալն էր յամենայն ազգացն Իսրայէլի զոհե՛լ յամենայն տոհմս. և սրբեցաւ տաճարն բնակութեան Բարձրելոյն, և շինեցաւ յամենայն աւուրս յաւիտենից: [5]Եւ ամենայն ազգքն որք ապստամբք էին՝ ’ի զոհելն Բահաղու երնջուն, և տունն Նեփթաղիմայ հօրն իմոյ: [6]Եւ ես միայն երթայի բազում անգամ յԵրուսաղէմ ’ի տօնս տարեկանաց, որպէս և գրեալ է ամենայն Իսրայէլի հրամանաւ

---

8 Ոսկան. Զկապուտն և զկողոպուտ անկելոցն... և դաշտականաց. և եկեալ առ": 11 Ոմանք. Օրհնեալ լիջիր դու յամէ": 13 Ոմանք. Եւ ’ի վերայ գրաստուց իւր՝ և բերին ’ի ներքս: 16.8 Ոմանք. Դուստր Մերարայի: Ոսկան. Գեղեցկութեամբ երեւաց: 10 Ոմանք. Յանոյշ իւղոյ... զարդու իւղով. և ա՛ռ նա զշղաշատեռն: 13 Ոսկան. Յայնժամ աղաղակե": 15 Ոմանք. Յօրհնութիւն ’ի նոր: 17 Յօրինակին. Զհոգիդ քո. կարմրատառով նշանակի: 18 Բազումք. Զի ամենայն սակաւիկ զոհ:

21 Օրինակ մի. Եւ լացցեն նոքա ’ի սգումն: 29 Ոմանք. Մերձաւորքն էին իւրոյ: Ոմանք. Այնպէս բաժանեաց: ’Ի վախճանի, ոմանք. Կատարեցաւ Յուդիթ գիրքս: 1.1 Ոսկան. ’Ի զաւակէն Ասիելեայ: 4 Այլք. Յերկրին Իսրայէլի... ’ի բաց եղեն ’ի տաճարէն Երուսաղեմի: Որ Ոսկան. Եւ ’ի բաց եղեն: 5 Ոսկան. Եւ ամենայն

յաւիտենից. զպտուղս և զտասանորդս զարդեանց, և զպատարագսն զոր ունէին. և տայի զայն քահանայիցն որդւոցն Ահարոնի, առաջի սեղանոյն յամենայն արդեանցն: Եւ զտասանորդսն տայի որդւոցն Ղևեայ, որք պաշտօնեայքն էին յԵրուսաղեմի: [7]Եւ զերկրորդ տասանորդսն ժողովէի և վաճառէի, և երթայի ծախէի զայն ամենայն յԵրուսաղէմ ըստ ամենայն տարեկանի: [8]Եւ զերրորդն տայի՛ որոց արժան էր. որպէս պատուիրեաց Դեբուրա մայր հօրն իմոյ. զի ո՛րբ մնացեալ էի ես 'ի հօրէն իմմէ: [9]Եւ յորժամ եղէ՛ այր՝ առի ես ինձ կին 'ի զաւակէ հայրենի իմոյ, և ծնայ ես 'ի նմանէ զՏուբի: [10]Եւ յորժամ գերի՛ վարեցայ 'ի Նինուէ, ամենայն եղբարք իմ և ա՛զգ իմ ուտէին 'ի հացէ անտի հեթանոսացն. [12]և ես պահեցի՛ զանձն իմ, զի մի՛ կերայց քանզի յիշէի ես զԱստուած յամենայն անձնէ իմմէ: [13]Եւ ե՛տ ինձ Բարձրեալն շնորհս՝ և գեղեցկութիւն առաջի Նեմեսարայ, և էի նորա վաճառական. [15]երթայի ես 'ի Մարս: Եւ եդի ես 'ի պահեստի առ Գաբայէղայ եղբօրն Գուրիայ, 'ի Հռագա յերկիրն Մարաց՝ արծաթոյ քանքարս տասն: [18]Եւ յորժամ մեռաւ Նեմեսար, և թագաւորեաց Սենեքերիմ որդի նորա փոխանակ նորա. և զի էր խռո՛վ յաւուրս նորա, ո՛չ եղև ինձ երթալ յերկիրն Մարաց: [19]Եւ յաւուրս Նեմեսարայ ողորմութիւնս բազումս առնէի ես եղբարց իմոց. [20]զհա՛ց իմ տայի քաղցելոց, և զձորձ իմ մերկոց. և զոր տեսանէի ես յազգէն իմմէ թէ մեռեալ էր, և ընկենուին զնա արտաքոյ պարսպին, և ե՛ս թաղէի: Եւ կամ թէ յորժամ սպանանէր զոք Սենեքերիմ արքայ՝ [21]յորժամ եկն փախստական 'ի Հրէաստանէ. գողանայի՛ և թաղէի զնոսա. վասն զի զբազո՛ւմս կոտորեաց սրտմտութեամբ իւրով, և յետոյ խնդի՛ր արար մարմնոց դիականցն, և ո՛չ եգիտ: [22]Եւ եմուտ մի ոմն 'ի Նինուէացւոց անտի, և իմացուցանէր թագաւորին վասն իմ զդիակունսն թաղելոյ. և թաքեայ, զի գիտացի՛ ես եթէ խնդրէն սպանանել զիս. և զահի՛ հարեալ փախստեայ գնացի: Եւ յափշտակեցան ամենայն ինչք իմ [23]և ո՛չ մնաց բնա՛ւ ինչ, բայց միայն կա՛յ կինն իմ. և Տուբի՛ որդին իմ: [24]Եւ ո՛չ անցին աւուրք յիսուն. մինչև սպանին զնա երկոքին որդիքն իւր. և փախեան նոքա 'ի լերինս Հայոց: Եւ թագաւորեաց Ասորդան որդի նորա ընդ նորա. և կարգեաց նա զԱքիաքարոս զԱնայէլ որդի եղբօր իմոյ 'ի վերայ ամենայն իշխանաց թագաւորութեանն իւրոյ, և 'ի վերայ ամենայն տա՛ն իւրոյ: Եւ աղաչեաց Աքիաքարոս զթագաւորն վասն իմ, [25]և եկին դարձուցանել զիս. և եկի՛ ես 'ի Նինուէ: Եւ էր Աքիաքարոս տակառապետ, և ամենայն գիր համարոյ ելի՛ մտի՛ տան թագաւորին՝ 'ի ձեռին նորա. և կացոյց զնոսա Քերդոյն երկրո՛րդ իւր. և է՛ր նա եղբօրորդի իմ: Եւ յորժամ եկի ես 'ի տունն իմ, և ետուն ինձ զԱննա կինն իմ, և զՏուբի զորդին իմ:

2 Եւ 'ի տօնին մեծի որ է սո՛ւրբն յեւթներորդ շաբաթուն, արարին ինձ ճա՛շ մեծ. և բազմեցայ ուտել և ըմպել: [2]Եւ տեսի՛ ես առաջի իմ խորտիկս բազմապատիկս, և ասեմ ես ցորդին իմ. Երթ ա՛ծ դու յեղբարցն մերոց յաղքատաց զորս և գտանես, և ես մնա՛մ քեզ: [3]Եւ եկն՝ և ասէ. Հա՛յր, մի՛ ոմն յազգէս մերմէ՝ որոյ թափեալ են ոտք նորա, և անկեալ պճղունք նորա. և կա՛յ 'ի հրապարակի անդ մեռեա՛լ: [4]Եւ իմ մինչչև՛ էր ճաշակեալ՝ չոգայ առի՛ զնա և բերի 'ի տունն իմ մինչև եմուտ արեգակն. [5]և ընդ երեկս լուացայ և ուտէի զհացն իմ տրտմութեամբ: [6]Եւ յիշեցի՛ ես զմարգարէութիւնն Ամովսայ՝ որպէս և ասացն. Դարձցի՛ն տարեկանքն ձեր 'ի սուգ, և ամենայն ուրախութիւնք ձեր 'ի տրտմութիւն: Եւ լացի յոյժ: [7]Եւ յորժամ եմուտ արեգակն, փորեցի և թաղեցի զնա: [8]Եւ մերձաւորքն իմ ա՛յպն առնէին՝ և ասէին. Արդ ո՞չ ևս երկնչի մեռանել վասն իրացս այսոցիկ. զի վասն որոյ հալածեցան. դարձեալ եկեալ թաղէ՛ զդիակունսն: [9]Եւ 'ի նմին գիշերի դարձա՛յ իբրև թաղեցին. [10]և ննջեցի ես պղծեալ առ որմոյ գաւթին և զերեսս իմ ո՛չ ծածկեցի: [18]Եւ ո՛չ գիտէի թէ ճնճղուկք նստէին յառաստաղս անդ. և աչօք բացօք 'ի վեր հայէի, և ծրտէին ձագքն ջերմաջերմ յաչս իմ: Եւ երթեալ իմ առ բժիշկս ո՛չ ինչ օգնէին ինձ: Եւ Աքիաքարոս դարմանէր զիս ռոճկօք իւրովք, մինչև չոգա՛յ ես յԵղիմայիդայ: [19]Եւ կինն իմ մանէր և գործէր ձեռօք իւրովք՝ և տայր տերանցն: [20]Եւ նոքա տային զվարձս նորա. և յաւելին և ետուն նմա ո՛ւլ մեւս ևս: [21]Եւ յորժամ եկն նա առ իս, սկսաւ կագե՛լ ընդ իս. և ասեմ ես ցնա. Ուստի՞ բերեր դու զուլդ զայդ, մի՞թէ գողօնի՛ է, տո՛ւր անդր ցտեարս իւր. զի ո՛չ են ինձ օրէն ուտել զգողօնի: [22]Եւ ասէ կինն իմ. Պատի՛ւ ետուն ինձ վասն վարձուց իմոց: Եւ ես անհաւատացի նմա, այլ ստիպէի տա՛լ ցտեարս իւր. և ես իբրև զամօթի հարկանէի 'ի նմանէ: Եւ նա ասէ ցիս. Ո՞ւր են արդ ողորմութիւնքն քո և արդարութիւնքն. զի ահաւասիկ յայտնի՛ եղեն քեզ:

3 Եւ ես տրտմեցա՛յ և լացի. և յարեա՛յ կացի յաղօթս զայրագին սրտիւ. [2]և ասեմ. Արդա՛ր ես դու Տէր՝ և ամենայն գործք քո, և ամենայն ճանապարհք քո ողորմութիւն և զդատաստանս՝ և զճշմարիտս և զարդարսն դատես մինչև յաւիտեան: [3]Նայեա՛ առ իս և յիշեա՛ զիս, և մի՛ հատուցաներ ինձ ըստ մեղս իմ, և ըստ չարիս իմ, և հարց իմոց որք մեղան առաջի քո: [4]Զի անցին նոքա զպատուիրանօք քովք, ետուր զմեզ 'ի յափշտակութիւն և 'ի գերութիւն և 'ի մահ, և յառակս նախատանաց ընդ ամենայն հեթանոսս ուր և ցրուեալքս եմք: Եւ արդ այժմ Տէր՝ բազո՛ւմ են իրաւունք ճշմարտութեան քոյ [5]զոր արարեր ընդ իս և ընդ հարս մեր. զի ո՛չ արարաք զպատուիրանս քո, և ո՛չ ևս գնացաք ճշմարտութեամբ առաջի քո: [6]Արդ՝ արա՛ ընդ իս ըստ հաճութեան կամաց քոց. և տո՛ւր հրաման առնուլ զոգի՛ իմ, զի եղէց արձակեալ 'ի հոգւոյս՝ և եղէ՛ց հող. վասն զի լա՛ւ է ինձ մեռանել քան զայս կեանս իմ. զի նախատինս սո՛ւտս լուայ, և տրտմութիւն բազո՛ւմ է յիս. արձակեա՛ զիս 'ի վշտաց իմոց 'ի տեղին յաւիտենից, և մի՛ դարձուցաներ զերեսս քո յինէն: [7]Քանզի և 'ի նմին իսկ աւուր էր լուեալ նորա զիրսն, որ էր անցեալ ընդ Սարրա ընդ դստերն Հռագուելայ. որ էր յԵկբատանս 'ի Մարաց գաւառին: [8]Զի նախատէին զաղջիկն աղախնայք հօրն իւրոյ զոր էր տուեալ արանց եւթն. և Ազմոդ՝ և՛ս դևն չար սպանանէ՛ր զնոսա, մինչչև՛ մերձեցեալ էին 'ի նա ըստ օրինի արանց և կանանց: Եւ նախատէին զնա աղախնայքն և ասէին. Ո՛չ իմանաս՝ զի հեղձուցանես զարս քո, զի ահա եւթն այր առեր, և ո՛չ 'ի միո՛ւմ ո՛չ վայելեցեր. [9]արդ զմեզ զի՞ տանջես, ընդ էր և ո՛չ դու ընդ նոսա կորեար. զի ո՛չ տեսանէաք մեք զզաւակ քո մինչև յաւիտեան: [10]Զայս իբրև լուաւ աղջիկն՝ տրտմեցա՛ւ յոյժ, և կամէր խեղդե՛լ զինքն: Եւ ասէր. Մի՛ եմ ես միամօր հօրն իմում. արդ եթէ առնե՛լ զայս՝ նախատինս առնե՛մ նմա, և իջուցանեմ ես զծերութիւն նորա ցաւօք 'ի դժոխս: [11]Եւ կա՛յր նա յաղօթս ընդ պատուհանն որ էր ընդդէմ Երուսաղեմի: Եւ ասէր. [13]Օրհնեալ ես դու Տէր Աստուած իմ. և օրհնեալ է անունդ քո սուրբ և պատուական մինչև յաւիտեան: [14]Եւ արդ Տէր՝ բոլորով սրտիւ իմով աղաչեցի զքեզ. [15]և ասացի հրաժարե՛լ հոգւոյս 'ի մարմնոյս իմմէ. զի մի՛ ևս յաւելից լսել զնախատինսն. [16]զի դու Տէր գիտես զի սո՛ւրբ եմ ես յամենայն մեղաց կուսութեամբս իմով: [17]Եւ ո՛չ է իմ աղտեղեալ զանուն իմ և զանուն հօր իմոյ, և միամօր եմ ես հօր իմոյ. և ո՛չ գոյ որդի որ ժառանգէ զսա, և ո՛չ իւր եղբայր մերձաւոր, և ո՛չ եղբօրորդի՝ զի պահեցից ես զանձն իմ նմա կնութեան. զի ահաւասիկ կորեան իմ եւթն այր, արդ զի՞նչ օգուտ է ինձ բնաւ կեալ: Արդ եթէ ո՛չ կամիս զմեռանելս Տէր՝ նայեա՛ առ իս՝ և ողորմեա՛ ինձ. զի մի՛ ևս լուայց ես զնախատինսն: [24]Եւ լսելի՛ եղեն աղօթք երկոցունց առաջի մեծին Հռափայելայ: [25]Եւ առաքեցաւ նա բժշկել զերկոսեան. Տուբիթայ՝ կեղևել զլուսնն յաչաց նորա. և զՍառայի զդստերն Հռագուելի հանել զԱզմոդ դևն, և տալ զնա կին Տուբիայ որդւոյ Տուբիթայ. վասն զի Տուբիայ ա՛նկ իսկ էր ժառանգել զնա: Եւ 'ի նմին ժամանակի դար-

---

ազգք նորա ապստ": Յօրինակին. Զոհէլն Բահաղու:

7 Ոմանք. Եւ զերկրորդ տասանորդ տասանորդսն ժո": 8 Ոմանք. Դեբուա մայր հօրն: Ուր Ոսկան. Դեբօրա մայր: 9 Ոմանք. Առի ես ինձ կին զԱննա 'ի զաւա": Ուր Ոսկան. 'ի զաւակէ հայրենւոյ իմոյ: 12 Ոմանք. ԶԱստուած յամենայն սրտէ իմմէ: 15 Ոմանք. Առ Գաբայէլ եղբօրն... յերկրէն Մարաց: 18 Ոսկան. Եւ զի էր խռովութիւն յաւուրս նորա: 20 Ոմանք. Եւ զհանդերձ իմ մերկաց. և զոր... եթէ մեռանէր, և: 21 Ոմանք. Մարմնոյ դիականցն, և ո՛չ գտաւ: 22 Ոմանք. Թէ խնդրէ նա սպանանել զիս: 23 Ոսկան. Բայց միայն Աննա կայ կինն իմ: 25 Ոմանք. Ելի և մտի տան թագա": 2.1 Այլք. Եւ արարին ինձ ճաշ: 3 Ոմանք. Որ են թափեալ ոտք նորա: 8 Ոմանք. Երկնչի 'ի մեռանել... եկեալ թաղել զդիակունս:

18 Այլք. Եթէ ճնճղուկք նստին յառաս": Ոմանք. Ջերաջերմ յաչս իմ: 21 Ոմանք. Միթէ գողօն իցէ: Յօրինակին պակասէր. Օրէն ուտել զգողօնի: 3.4 Այլք. Եւ ետուր զմեզ 'ի յա": 5 Ոմանք. Ընդ իս և ընդ հարսն իմ: 8 Ոմանք. Որ էր տուեալ ար"... և Ազմոդևս դևն չար: 10 Ոմանք. Միամօր հօրն իմոյ: Ոսկան. Արդ եթէ առնեմ զայս: 15 Ոմանք. Զի մի՛ ևս լսիցեմ զնախ": 17 Այլք. Եւ ո՛չ է իւր եղբայր: Ոմանք. Նայեա՛ց յիս և ողորմեա՛: 24 Ոմանք. Աղօթք

ձաւ Տուբիթ և եմուտ ’ի տունն իւր. և Սառա դուստրն Հռագուելայ էջ ’ի վերնատանէ իւրմէ:

4 Եւ յաւուր յայնմիկ յիշեաց զարծաթն, զոր եդ առ Գաբայելայ ’ի Հռագիւս քաղաքի յերկրին Մարաց: Եւ ասէ նա ’ի միտս իւր. Ես խնդրեցի մա՛հ անձինս իմոյ, ընդէ՞ր ո՛չ կոչեմ զՏուբիա զորդին իմ, և ցուցանեմ նմա զամենայն մինչչև մեռեալ իցեմ: [2] Եւ կոչեաց զնա և ասէ ցնա. Որդեա՛կ իմ. [3] եթէ մեռանիցիմ ես՝ թաղեսջի՛ր զիս՝ և մի՛ անարգիցես, և կամ անտես առնիցես զմայրս քո. այլ պատուեսցե՛ս զսա զամենայն աւուրս կենաց քոց, և արասցես սմա զամենայն ինչ որ հաճոյ է սմա, և մի՛ տրտմեցուցանե՛ս զսա. [4] և յիշեսցես դու զի բազում ճգունս կրեաց վասն քո՝ յորժամ էի՛ր դու յորովայնին: [5] Եւ յորժամ մեռանիցի՝ թաղեսցես ընդ իս ’ի նմի՛ն շիրմի: [6] Եւ յիշեա՛ դու զՏէր Աստուած քո զամենայն աւուրս կենաց քոց. և մի՛ մեղանչիցես դու, և կամ անցանիցես զպատուիրանօք նորա. այլ առնիցես զարդարութիւն յամենայն ’ի կեանս քո. և մի՛ գնասցես դու ’ի ճանապարհս անիրաւութեան. զի յորժամ առնիցես դու զճշմարտութիւն՝ յաջողեսցի՛ն ամենայն գործք քո. և ամենեցուն որոց գործեն զարդարութիւն: [7] Յընչից քոց առնիցես զողորմութիւնս. և մի՛ ագահիցէ ակն քո յորժամ առնիցես զողորմութիւնն. և մի՛ դարձուցանիցես զերեսս քո յամենայն աղքատաց. և ’ի քէն ո՛չ դարձուսցէ Տէր Աստուած զերեսս իւր: [8] Որչափ և իցէ՛ քո՝ ըստ նմի՛ն բազմութեան արասցես զողորմութիւնսն. [9] եթէ սակա՛ւ իցէ քո՝ ըստ սակաւին, և մի՛ յապաղիցես առնել զողորմութիւնսն. [10] զի գանձս բարիս գանձեսցես քեզ յաւուրն կենաց քոց. [11] զի ողորմութիւնք փրկեն ’ի մահուանէ. և ո՛չ տան մտանել ’ի խաւարն: [12] Պարգևք բարի՛ք են ողորմութիւնք ամենեցուն որ առնեն զնա առաջի Աստուծոյ: [13] Եւ զգո՛յշ լինիջի՛ր դու անձին քում ’ի պոռնկութենէ. և առնուցուս դու կին՝ ’ի զաւակէ՛ հարց քոց. և մի՛ առնուցուս դու կին՝ յազգէ օտարէ. զի որդիք մարգարէի՛ց եմք՝ Նոյի, Աբրահամու, Սահակայ, և Յակոբու հարցն մերոց առաջնոց: Յիշեա՛ դու որդեակ՝ զի սոքա ամենեքեան առին կանայս յեղբարց իւրեանց, և օրհնեցան յորդիս իւրեանց. և զաւակ նոցա ժառանգեսցէ զերկիր: Եւ դու որդեակ՝ սիրեսցե՛ս զեղբարս քո, և մի՛ դարձուցես զերեսս քո, և մի՛ դարձուցանիցես զսիրտ քո յեղբարց քոց, յորդւոց և ’ի դստերաց ժողովրդեան քոյ, առնուլ քեզ ’ի նոցանէ կին: [14] Վասն զի յամբարտաւանութենէ՝ կորուստ և խռովութիւն յոյժ. և ’ի պղծութենէ՝ պակասութիւն և կարօտութիւն մեծ. զի պղծութիւն է մա՛յր սովոյ: [15] Եւ վարձք վարձկանի քոյ առ քեզ մի՛ ագցին, այլ հատուցե՛ս դու առժամայն. եթէ ծառայեսցես դու Աստուծոյ՝ հատուսցէ քեզ ’ի բարիս: Զգո՛յշ լինիջիր դու որդեակ յամենայն գործս քո, և լե՛ր դու խրատեալ յամենայն կեանս քո: [16] Եւ զոր դու ատես՝ ումեք մի՛ առնիցես: Գինի արբեցութեան մի՛ ըմպիցես. և մի՛ երթայցես դու արբեալ ’ի ճանապարհ: [17] ’Ի հացէ՛ քումմէ տացե՛ս քաղցելոց, ’ի հանդերձէ քումմէ մերկոց. և ամենայն որ յաւելուցուն քեզ՝ առնիցես ողորմութիւն: [18] Սփռեսցե՛ս դու զհացն քո ’ի վերայ գերեզմանա՛ց արդարոց, և մի՛ տացես զայն մեղաւորաց: [19] Խորհուրդ՝ յամենայն մարդոյ խնդրեսցես. և մի՛ արհամարհեսցես զամենայն խորհուրդս պիտանեաց: [20] Եւ յամենայն ժամ օրհնեսցես դու զՏէր Աստուած քո, և ’ի նմանէն խնդրեսցես դու՝ որպէ՛ս ուղղեսցի՛ն ճանապարհք քո, և ամենայն խորհուրդք քո և գնա՛ցք քո յաջողեսցին. զի ամենայն խորհուրդ մարդոյ ոչի՛նչ են. այլ Տէր ինքնին տայ զխորհուրդս բարեացն, և զորս կամի խոնարհեցուսցէ որպէս և հաճոյ է նմա: Եւ արդ որդեա՛կ իմ, յիշեսցե՛ս դու զամենայն զպատուիրանս իմ զոր պատուիրեմ ես քեզ. մի՛ ջնջեսցին նոքա ’ի սրտէ քումմէ: [21] Եւ արդ՝ ես ցուցանեմ քեզ զտասն քանքար արծաթոյն զոր եդի՛ ես ’ի պահ առ Գաբայելայ որդւոյ Գաբրիայ, ’ի Հռագա՛ւ յերկրին Մարաց: [23] Եւ մի՛ երկնչիցիս որդեակ զի աղքատացաք յոյժ. զան քո բազում ինչք և ստացուածք՝ եթէ երկնչիցիս դու յԱստուծոյ, և ’ի բա՛ց լինիցիս յամենայն մեղաց. և արասցես դու զհաճոյս առաջի նորա:

5 Եւ պատասխանի ետ Տուբիա՝ և ասէ ցնա. Հա՛յր՝ արարի՛ց զամենայն ինչ զոր պատուիրեցեր ինձ: [2] Այլ ես զիա՞րդ կարացից գտանել զարծաթն, զի ո՛չ գիտեմ զայրն: [3] Եւ ե՛տ նմա զգիր առնն որում կայր գանձն յաւանդի: [4] Եւ ասէ ցնա. Խնդրեա՛ դու քեզ այր որ եկեսցէ՛ ընդ քեզ. և ես տաց զվարձս նորա՝ մինչև կենդանիս եմ, և երթիցես առցես զարծաթն: [5] Եւ գնաց Տուբի խնդրե՛լ ընդ իւր վարձաւոր: Եւ եգի՛տ նա զՀռափայել հրեշտակ. [6] և նա ո՛չ գիտէր ո՞վ իցէ նա: [7] Եւ ասէ ցնա Տուբիա. Կարե՞ս գալ դու ընդ իս ’ի Հռագաւ յերկիրն Մարաց. և կամ ե՞ս դու տեղեակ խելամո՛ւտ տեղեացն: [8] Ասէ ցնա հրեշտակն. Եկի՛ց ես ընդ քեզ, և ճանապարհին տեղեա՛կ եմ, և ճանաչեմ զԳաբայել զեղբայրն մեր: [9] Եւ ասէ ցնա Տուբիա. Մնա՛ դու վայրիկ մի աստէն՝ մինչև մտից հարցի՛ց ես զհայրն իմ: Եւ ասէ ցնա. Երթ, և մի՛ յամիցես: [10] Եւ եմո՛ւտ պատմեաց հօրն. Ահաւասիկ գտի՛ ընկեր որ գայ ընդ իս: Եւ ասէ ցնա հայր իւր. Կոչեա՛ դու զնա առ իս զի գիտացից թէ յորմէ՞ ազգէ է նա, և կամ թէ հաւատարի՞մ է գալ ընդ քեզ: [11] Եւ նա կոչեաց զնա ’ի ներքս. և ողջոյն ետուն միմեանց: [16] Եւ ասէ ցնա Տովբիթ. Եղբայր՝ յորմէ՞ ցեղիցն մերոց ես դու՝ պատմեա՛ ինձ: [17] Եւ ասէ ցնա. Զազգատո՞հմ իմ խնդրես՝ թէ վարձաւոր որ երթայ ընդ որդւոյդ քում: Եւ ասէ ցնա Տովբիթ. Կամի՛մ եղբայր՝ գիտե՛լ զազգն քո և զանունն: [18] Եւ ասէ. Անունն է իմ Ազարիա Անանիա որդի մեծի եղբարցն քոց: [19] Եւ ասէ ցնա Տովբիթ. Ո՛ղջ եկիր եղբայր՝ և մի՛ ցասնուր ինձ զի խնդրեցի զազգատոհմն քո գիտել, զի դու եղբա՛յր իմ իսկ ես, ’ի բարի և յազնուական յազգէ. զի ճանաչէի և ես զԱնանիա և զՅաթամ՝ և զորդիսն, և զՍեմա, և զմեծի. յորժամ երթայաք մեք ’ի միասին երկի՛ր պագանել յԵրուսաղէմ, և մատուցանե՛լ զանդրանիկս և զտասանորդս արդեանց. և ո՛չ մոլորեցան նոքա ըստ մոլորութեան եղբարցն մերոց: Յարմատոյ և յազգէ մեծամեծա՛ց ես եղբայր: [20] Այլ արդ՝ ասա՛ դու ինձ, զի՞նչ տայցեմ քեզ վարձս. դրա՛մ մի յաւուր, և զռոճիկն որպէս որդւոյն իմում: [21] Եւ յաւել ևս ’ի վարձն քո՝ եթէ ողջութեամբ դառնայցէք այսրէն: Եւ հաճո՛յ թուեցաւ նոցա առնել ա՛յսպէս: [22] Եւ ասէ ցնա Տուբիա. Պատրաստեա՛ դու որդեակ ’ի ճանապարհն, և յաջողեսցի ձեզ: Եւ պատրաստեաց մանուկն զթօշակ ճանապարհին: Եւ ասէ ցնա հայրն իւր. Գնա՛ դու որդեակ ընդ առնդ ընդ այդմիկ, այլ որ բնակեալն է յերկինս Աստուած՝ յաջողեսցէ՛ զճանապարհս ձեր, և հրեշտակն նորա ուղղեկի՛ց լիցի ձեզ: [23] Եւ ելին գնացին երկոքեան ’ի միասին, և շուն պատանեկին ընդ նոսա: Եւ ասէ մայրն նորա լալով. Տուբիթ՝ զի՞ արձակեցեր զորդեակն ’ի մէնջ. ո՞չ դա՛ է ցուպ ծերութեան մերոյ, մտանել և ելանել առաջի մեր: [24] Արծաթ արծաթոյ մի՛ ժամանեսցէ. այլ եղիցի փոխանակ որդեկին մերոյ: [25] Քանզի որ պատրաստեալս է մեզ յԱստուծոյ՝ բաւական է մեզ: [26] Եւ ասէ ցնա Տուբիթ. Մի՛ լիցի քեզ տրտմութիւն քո՛յր. զի ողջութեամբ եկեսցէ, և աչք քո տեսցեն զնա: [27] Զի հրեշտակ նորա բարի առաջնորդէ՛ նորա, և աջողեսցէ զճանապարհս նորա. և դարձցի՛ այսրէն ողջութեամբ: [28] Եւ ապա դադարեաց մայրն ’ի լալոյ անտի:

6 Եւ նոքա գնացին ’ի ճանապարհն: Եւ եկին ’ի գետն Դկղաթ, և հանգեան անդ առ ափամբն: [2] Եւ պատանեակն էջ լուանա՛լ յեզր գետոյն. և վազեաց ձուկն մի ’ի գետոյ անտի, և կամէր կլանել զպատանեակն: [4] Եւ հրեշտակն ասէ ցպատանեակն. Բուռն հար՝ կա՛լ զձուկնդ: Եւ կալաւ

երկոցունցն:

25 Ոմանք. Զլոյսմն յաչաց նորա: 4.1 Յօրինակին մերում որպէս և գրեթէ յայլ ամենայն գրչագիրս մեր. անուանս՝ Գաբայէլ, աստի սկսեալ յաղագս անփութենէ գրչաց գրի Դաբայէլ. զոր մեք ամենայն ուրեք միապէս եդաք ըստ բնագրին Գաբայէլ: 3 Ոմանք. Եւ մի՛ անարգեսցես... սմա զամենայն որ ինչ... և մի՛ տրտմեցուցանիցես: 5 Ոմանք. ’Ի նմին շիրմի իւրում: 6 Ոսկան. Եւ կամ յանցանիցես զպատ"... յամենայն կեանս քո: 7 Ոմանք. Եւ մի ագահեսցէ ակն քո, յորժամ առնիցես դու զողորմութիւնսն, և մի՛ դարձուցանիցես դու զե": 13 ’Ի բազումս պակասի. Իւրեանց. և օրհնեցան յորդիս իւրեանց. և զաւակ: Ոմանք. Եւ մի՛ դարձու". դու զսիրտ: 14 Ոսկան. Յամբարտաւանութենէ է կո": Ոմանք. Եւ կարօտութիւն յոյժ, զի պղ": 15 Ոմանք. Առ քեզ մի՛ անկցին... և եթէ ծա": 16 Ոմանք. Եւ զոր ատեաս դու, և ումեք... և մի՛ երթիցես դու:

20 Ոմանք. Այլ Տէր ինքն տայ զխոր"... խոնարհեցուցանէ, և որպէս հաճոյ է: 21 Ոմանք. Որդւոյ Գաբիրեայ: 23 Ոմանք. Գան քեզ բազում ինչ: Ոմ Ոսկան. Գոն քո բազում ինչք: 5.3 Ոմանք. Զգիր առն առ որում կայր: 4 Ոմանք. Զայր ոք որ եկեսցէ: 5 Բազումք. Իւր վարձաւոր: 8 Ոմանք. Եւ ճանաչեմ ես զԳա": 9 Ոմանք. Վայր մի աստէն՝ մինչև հար": 17 Ոմանք. Եթէ վարձաւոր որ երթայց ընդ: 18 Այլք. Անունն իմ Ազարիա: 19 Ոսկան. ԶԱնանիա և զՅօնաթան: Ոմանք. Եւ յազգէ ’ի մեծաց ես: 21 Ոմանք. Յաւելից ևս ’ի վարձն քո: 22 Ոմանք. Եւ յաջողեսցի քեզ: 27 Ոմանք. Առաջնորդեսցէ նորա, և յաջողեսցէ զճանապարհն նորա: 6.1 Ոմանք. Անդ առ ափն:

պատանեակն զձուկն, և Հան զնա 'ի ցամաք: [5]Եւ ասէ ցնա Հրեշտակն. Բա՛ց դու զփոր ձկանդ, և Հա՛ն զսիրտդ և զլեարդդ՝ և զլեղիդ, և դի՛ր զգուշութեամբ: [6]Եւ արար պատանեակն որպէս և ասաց ցնա Հրեշտակն. և զձուկնն խորովեցին և կերան. և ապա գնացին երկոքեան 'ի միասին, մինչև մօտ եղեն յԵկբատանս: [7]Եւ ասէ պատանեակն ցՀրեշտակն. Ազարիա՛ եղբայր՝ վասն ո՞յր բարձաք զսիրտս՝ և զլեարդս՝ և զլեղիս ձկանս: [8]Եւ ասէ ցնա. Սի՛րտդ և լեարդդ, եթէ զոք ունի դև՝ կամ այսն պիղծ, զայս արժա՛ն է ծխել առաջի ա՛ռն կամ կնոջ, և այլ ո՛չ ևս դիւահարեսցէ. [9]և լեղի՛ս՝ եթէ ոք ունի զլուսն յաչս իւր, օծանի՛ սովաւ և բժշկի: [10]Եւ իբրև մերձեցան նոքա 'ի Հռագուէլ, [11]ասէ Հրեշտակն ցպատանեակն. Եղբայր՝ այսօր ունիմք մեք Հանգչե՛լ առ Հռագուէլայ, և նա ինքն ազգական է քո. և է՛ նորա դուստր, և անո՛ւն է նորա Սառա. արդ խօսեցա՛յց ես վասն նորա, զի տացէ զնա քեզ կին. [12]զի քե՛զ ա՛նկ է ժառանգութիւն աղջկանն. և դու միա՛յն ես յազգէ նորա, և աղջիկն արդարև բարւո՛ք է, զգա՛ստ է և իմաստուն: Եւ արդ լո՛ւր ինձ, [13]և խօսեցայց ընդ Հօր աղջկանն, և յորժամ դարձցուք մեք այսրէն 'ի Հռագուացւոց անտի՝ արասցուք քեզ զՀարսանիսն. քանզի գիտե՛մ ես զՀռագուէլ, զի ո՛չ տացէ զնա առն օտարի ըստ օրինացն Մովսիսի, որ ո՛չ է մերձաւոր արեան. վասն զի և զժառանգութիւնն քե՛զ արժան է առնուլ քան ամենայն մարդոյ: [14]Յայնժամ ասէ՛ պատանեակն ցՀրեշտակն. Եղբայր Ազարիա՝ ի՛մ ա՛յսպէս լուեալ է վասն աղջկանն, թէ տուեալ է զնա եւթն առն, և ամենեքեան նոքա մեռեալ են յառագաստի անդ. [15]և ես մի՛ եմ միամօր Հօրն իմում. երկնչիմ գուցէ՛ մտանիցեմ, և մեռանիցի՛մ որպէս և առաջինքն. զի ունի զաղջիկն դև՛, և սիրէ զնա. որում ո՛չ մերձենայ մեղանչել ումեք, բայց միայն որոց մերձենան առնուլ զնա կնութեան. արդ եթէ առնե՛մ զայս՝ երկնչի՛մ գուցէ իջուցանիցեմ ես զՀայրն իմ և զմայրն իմ ցաւօք 'ի վերայ իմ 'ի գերեզմանն իւրեանց. և որդի այլ ո՛չ գոյ որ թաղէ զնոսա: [16]Եւ ասէ ցնա Հրեշտակն. Ո՛չ յիշես դու զբանս պատուիրանաց Հօրն քոյ, առնուլ քեզ կին յազգէ քումմէ. և արդ լո՛ւր դու ինձ, զի քե՛զ եղիցի նա 'ի կնութիւն: [17]Եւ վասն դիւին մի՛ ինչ Հոգար, զի 'ի գիշերիս յայսմիկ առցես դու զնա քեզ կնութեան: [18]Եւ յորժամ մտանիցես յառագա՛ստ անդր՝ առցես դու աճիւնախառն կրակ յորում խունկք ծխեալ են, և դիցես դու 'ի վերայ նորա 'ի սրտէ անտի և 'ի լերդէ ձկանն՝ և ծխեսցես: [19]Եւ Հոտոտիցէ դևն, և փախիցէ. և ո՛չ ևս դարձցի անդրէն մինչև յաւիտենից: [20]Եւ յորժամ մտանիցէք դու և աղջիկն 'ի սենեա՛կ անդր, յարիջիք դուք երկոքեան՝ և գոչեսջի՛ք առ ողորմածն Աստուած լալով մեծաւ. և կեցուսցէ՛ զձեզ, և ողորմեսցի՛ ձեզ. [21]զի քե՛զ էր պատրաստեալ իսկզբանէ իւրմէ, և դո՛ւ ապրեցուցես զնա. և նա ընդ քե՛զ եկեսցէ 'ի տուն քո, և կարծեմ թէ որդիք լինին քո 'ի նմանէ: [22]Եւ իբրև լուաւ զայս Տուբիա, անկաւ նմա գութ ընդ աղջկանն, և ոգի նորա կցեցա՛ւ 'ի սէր նորա:

7 Եւ եկին նոքա յԵկբատանս, և մտին նոքա 'ի տուն Հռագուէլայ. և ե՛լ ընդ առաջ նոցա Սառա, և ողջոյն ետ նոցա՝ և նոքա նմա, և տարաւ զնոսա 'ի տուն: [2]Եւ Հռագուէլ ասէ ցՀեդնա ցկին իւր. Տեսանե՞ս զի նման է պատանեակս Տուբիթայ եղբօրորդւոյն իմոյ: [3]ԵՀարց ցնոսա Հռագուէլ և ասէ. Ուստի՞ էք եղբարք: Եւ ասեն ցնա. Յորդւոցն Նեփթաղիմա՛յ եմք որք գերեալն են 'ի Նինուէ: [4]Եւ ասէ ցնոսա. Ճանաչէ՞ք դուք զՏուբիթ զեղբայրն մեր: Եւ ասեն. Ճանաչեմք: Եւ ասէ ցնոսա. Ո՞ղջ է: [5]Եւ նոքա ասեն. Ո՛ղջ է, և կենդանի՛ է: Եւ ասէ Տուբիա. Հա՛յր իմ է: [6]Եւ յարուցեալ վաղվաղակի Հռագուէլ Համբուրեաց զնա, և ելաց յոյժ. [7]և օրհնեաց զնա՝ և ասէ ցնա. Բարւոյ և բարերարի առն որդի: Եւ իբրև լուաւ թէ Տուբիթայ կացին աչքն, ելա՛ց. [8]և տրտմեցաւ ինքն՝ և Հեդնա կինն իւր, և Սառա դուստր նոցա: Եւ ընկալան՝ և Հանգուցին զնոսա մեծաւ ուրախութեամբ: [9]Եւ զենին նոցա խո՛յ մի 'ի խաշանց, և յօրինեցին եդին առաջի նոցա խորտիկս բազումս: Եւ ասէ Տուբիա ցՀռափայէլ. Եղբա՛յր Ազարիա՝ արդ խօսեա՛ց դու վասն որոյ խօսէիրն դու 'ի ճանապարհի անդ, զի եղիցի ա՛յնպէս: Եւ դարձոյց զբանսն անդրէն առ Հռագուէլ: Եւ ասէ Հռագուէլ ցՏուբիա. Կե՛ր ա՛րբ և ուրա՛խ լեր զի քեզ ա՛նկ է առնուլ զմանուկն իմ. բայց ասե՛մ քեզ զճշմարիտն. ետո՛ւ ես զմանուկդ իմ եւթն առն, և յորժամ կամէին մտանել առ դա՝ մեռանէին 'ի նմին գիշերի: Այլ դու այժմ որդեակ իմ ուրա՛խ լեր: [10]Եւ ասէ Տուբիա. Ո՛չինչ ճաշակեմ ես աստ՝ մինչև Հաստատէք առ իս զիրսդ: [13]Եւ ասէ Հռագուէլ. Եւ ա՛ռ զնա քեզ ըստ օրինաց. զի դու եղբայր ես աղջկանն, և քե՛զ լիցի. [14]այլ ողորմածն Աստուած աջողեսցէ՛ ձեզ 'ի բարիս: [15]Եւ կոչեաց նա զՍառա զդուստրն իւր, և կալաւ նա զձեռանէ նորա, և ետ զնա Տուբիայ կնութեան: Եւ ասէ. Ահաւասիկ ըստ օրինացն Մովսիսի ա՛ռ դու զնա. և տա՛ր դու զնա առ Հայր քո: Եւ օրհնեաց զնոսա: [16]Եւ կոչեաց նա զՀեդնա զկինն իւր, և առեալ նա տա՛յր աղջկանն զամենայն ինչս զտանն. և Հաստատէր մուրհակօք և կնքէր: [17]Եւ ապա սկսան ուտել և ըմպել՝ և ուրա՛խ լինել: [18]Եւ կոչեաց Հռագուէլ զՀեդնա զկին իւր՝ և ասէ ցնա. Քո՛յր պատրաստեա՛ դու զմեւս սենեակն՝ և տա՛ր անդր զաղջիկն: [19]Եւ արա՛ր որպէս և Հրամայեաց նմա, և տարաւ զնա անդր, և ելաց. և ջնջէր մաքրէր մայրն զարտասուս աղջկանն. [20]և ասէր ցնա. Քաջալերեա՛ց դուստր՝ Տէր երկնից և երկրի տացէ՛ քեզ ուրախութիւն և ցնծութիւն, փոխանակ տրտմութեանս այսորիկ. քաջալերեա՛ց դուստր՝ քաջալերեա՛ց:

8 Եւ իբրև կատարեցին նոքա ուտե՛լ զընթրիսն, տարան զՏուբիա առ աղջիկն: [2]Եւ իբրև եմուտ, յիշեաց նա զբանսն Հռափայելի, և առ նա զաճիւնախառն զկրակն խնկոցն. և եդ 'ի վերայ նորա զսիրտ ձկանն և զլեարդն՝ և ծխեաց: Եւ իբրև Հոտոտեցաւ դևն զՀոտն զայն՝ փախեա՛ւ 'ի վերին կողմն սաՀմանացն Եգիպտոսի. [3]և կապեաց զնա Հրեշտակն: Եւ իբրև մտին յանկողին երկոքին. [4]յարեա՛ւ Տուբիա 'ի գաՀոյից անտի՝ և ասէ. Արի՛ և դու քոյր՝ և կացցուք յաղօթս՝ և ողորմեսցի մեզ Աստուած: Եւ սկսաւ Տուբիա կալ յաղօթս: [7]Եւ ասէ. Օրհնեալ ես դու Տէր Աստուած Հարցն մերոց, և օրհնեալ է անուն քո սուրբ՝ և փառաւորեալ մինչև յաւիտեանս. օրհնեսցեն զքեզ երկինք և ամենայն ստացուածք քո: [8]Դո՛ւ արարեր զԱդամ և ետուր նմա օգնական զԵւա, Հաստատութիւն նմա զկինն նորա. և 'ի նոցանէն եղև ամենայն զաւակ մարդկան. դու ասացեր եթէ՝ Ո՛չ է բարւոք լինել մարդոյն միայն. արասցուք նմա օգնական նման նմա: [9]Եւ արդ Տէր՝ ո՛չ եթէ վասն պոռնկութեան ինչ առնում ես ինձ զքոյրս զայս՝ այլ ճշմարտութեամբ. նայեա՛ց Տէր [10]և ողորմեա՛ց ինձ, զի 'ի միասին ծերասցուք: Եւ ասէ աղջիկն ընդ նմա: Եւ ննջեցին երկոքին 'ի միասին 'ի գիշերին յայնմիկ: [11]Եւ չոգաւ Հռագուէլ. և փորեաց նմա գերեզման. [12]քանզի երկնչէր, եթէ գուցէ և նա մեռանիցի: [13]Եւ եկն Հռագուէլ 'ի տուն իւր. [14]և ասէ ցՀեդնա ցկին իւր. Յղեա՛ դու զմի ոք յաղախնեա՛ց այդի, և տեսցէ թէ կենդանի՛ է. ապա թէ ո՛չ՝ թաղեսցո՛ւք զնա՝ և մի՛ ոք գիտասցէ: [15]Եւ եմուտ աղախինն, և ետես զերկոսեան զի ննջէին: [16]Եւ ել նա և պատմեաց նոցա՝ եթէ կենդանի՛ են: [17]Եւ օրհնեաց Հռագուէլ զԱստուած՝ և ասէ. Օրհնեա՛լ ես դու Տէր Աստուած յամենայն օրհնութիւնս և 'ի փառս քո. և օրհնեսցեն զքեզ ամենայն սուրբք քո, և ամենայն ստեղծուածք քո, և ընտրեալք քո օրհնեսցեն զքեզ մինչև յաւիտեանս: [18]Օրհնեա՛լ ես դու Տէր Աստուած զի ուրա՛խ արարեր զիս, և ո՛չ անց ընդ իս որպէս և կարծէին. այլ ըստ բազում ողորմութեանդ քոյ արարե՛ր դու ընդ մեզ: [19]Օրհնեա՛լ ես դու Տէր զի ողորմեցար երկոցունց միամօրուցս. արա՛ դու Տէր ընդ սոսա զողոր-

---

5 Ոսկան. Եւ դի՛ր զգուշութեան: 7 Ոմանք. Վասն որո՞յ բարձաք զսիրտս: 8 Ոմանք. Եթէ ոք ունի դև, կամ: 9 Ոմանք. Եթէ ոք ունիցի զլուսնն 'ի յաչս իւր... և բժշկեսցի: 11 Բաղդ–մ. Զի տացեն զնա քեզ: 12 Ոմանք. Եւ արդ լո՛ւր դու ինձ: 13 Ոմանք. Ընդ Հայր աղջկանն... քան զամենայն մարդոյ: 15 Ոմանք. Միամօր Հօրն իմոյ... գուցէ իջուցանեմ ես: 16 Ոմանք. Եղիցի նա 'ի կնութեան: 19 Ոմանք. Եւ Հոտոտեսցէ դևն: 20 Ոմանք. Եւ գոչեսջիք դուք առ: 7.2 Յայլս պակասի. Եւ Հռագուէլ ասէ: 3 Ոմանք. Եւ եՀարց ցնոսա... Ուստի՛ էք դուք եղբարք:

8 Ոմանք. Եւ Հեդնա կին նորա, և... զնոսա մեծաւ խնդութեամբ: 9 Ոմանք. Եւ զենին նոքա խոյ մի... վասն որոյ խօսէիրն 'ի ճանապարհի... զմանուկն իմ... արդ դու այժմ: 18 Յօրինակին պակասէր. Եւ ասէ ցնա քոյր, պատր": 8.2 Յօրինակին պակասէր. Յիշեաց նա զբանսն Հռա": Ոմանք. 'Ի վերին կողմն 'ի սաՀմանացն Եգիպ": 8 Ոմանք. Դու Տէր արարեր զԱդամ: 11 Յօրինակին. Եւ փորեաց նա գերեզման: 17 Ոմանք. Եւ օրհնեալ Հռագուէլ զԱստուած:

մութիւնս քո. կատարեա՛ դու զկեանս սոցա ողջութեամբ և ուրախութեամբ: [20]Եւ հրամայեաց նա ծառայից իւրոց խնուլ զգերեզմանն: [22]Եւ արար նոցա հարսանիս աւուրս չորեքտասան: [23]Եւ ասէ ցնա Հռագուէլ. Երդմնեցուցանե՛մ զքեզ՝ մի՛ գնասցես դու աստի մինչև կատարեսցին աւուրք չորեքտասան հարսանեացս. [24]և ապա առցես դու զկէս ընչից իմոց, և երթիցես դու և աղջիկդ խաղաղութեամբ առ հայրն քո. և զայլն ամենայն առնուցուք՝ յորժամ մեռանիցիմք ես և կինս իմ:

9 Եւ կոչեաց Տուբի զՀռափայէլ՝ և ասէ ցնա. Եղբայր Ազարիա, [3]ա՛ռ դու ընդ քեզ պատանի մի, և երկուս ուղտս. և գնա՛ դու 'ի Հռագիս Մարաց առ Գաբայէլ, և բե՛ր դու ինձ զարծաթն անտի, և զնա առեալ ընդ քեզ ածցես 'ի հարսանիսս. [4]վասն զի երդուաւ Հռագուէլ եթէ ո՛չ արձակեմ զքեզ. [5]արդ հայրն իմ համարէ զաւուրս. և եթէ յամեմք՝ մեծա՛ւ վշտօք 'ի տրտմութեան լինի: [6]Եւ գնա՛ց Հռափայէլ՝ և հանգեաւ առ Գաբայելայ, և ետ նմա զգիր մուրհակին. և եբեր նմա զպարկսն կնքօքն հանդերձ, և ետ ցնա: [12]Եւ կանխեալ ընդ առաւօտն՝ գնացին նոքա 'ի հարսանիս անդր: Եւ հաճեցաւ Տուբիա ընդ կինն իւր:

10 Եւ Տուբիթ հայրն նորա զամենայն աւուրս խորհէր 'ի սրտի իւրում: Յորժամ կատարեցան աւուրք ժամանակելոյն՝ և ո՛չ եկին. [2]և ասէ. Արդեւք մեռաւ Գաբայէլ, և ո՛չ ոք ետ նմա զարծաթն. և նա ո՛չ կամի գալ յամօթոյ: Եւ տրտմո՛ւմ էր նա յոյժ: [3]Եւ ասէ ցնա կինն իւր. Կորեա՛ւ մանուկն, զի յամեաց ա՛յսչափ: [4]Եւ սկսաւ նա լա՛լ և ողբա՛լ զնա. [5]և ասէ. Ո՛չ է ինձ պէտս ո՛րդեակ իմ և ո՛չ ինչ. այլ ընդէ՛ր թնաւ թողի զքեզ լոյս աչաց իմոց: [6]Եւ ասէ ցնա Տուբիթ. Լո՛ւռ լեր, և մի՛ հոգար. ո՛ղջ է: [7]Եւ նա ասէ ցնա. Դո՛ւ լուռ լեր, և մի՛ խաբեր զիս, զի մանկիկն իմ կորեա՛ւ: Եւ ելանէր զօրհանապազ և գա՛յր 'ի ճանապարհն ընդ որ գնացինն 'ի տուէ հաց ո՛չ ուտէր, և 'ի գիշերի ո՛չ դադարէր 'ի սգալոյ զՏուբիա զորդին իւր, մինչև կատարեցան աւուրք չորեքտասան հարսանեացն, զոր երդուաւ Հռագուէլ լինել նոցա անդ: [8]Եւ ասէ Տուբիա ցՀռագուէլ. Արձակեա՛ զիս, զի հայր իմ և մայր իմ ո՛չ ևս ակն ունին տեսանել զիս 'ի հոգոց: [9]Եւ ասէ ցնա աներն իւր. Կա՛ց մնա դու աստ առ իս, և ե՛ս յղեցից մանկունս առ հայրն քո, և նոքա պատմեսցեն նմա վասն քո: [10]Եւ ասէ Տուբիա. Ո՛չ է այդպէս, այլ արձակեսցես զիս առ հայր իմ: Եւ յարեաւ Հռագուէլ՝ և ետ նմա զՍառա զկին նորա, և զկէս ընչից իւրոց, և զծառայ և զաղախին և զանասուն և զարծաթ. [11]և օրհնեաց զնոսա. և արձակեաց և ասէ. Յաջողեսցէ՛ ձեզ որդեակ իմ Տէր Աստուած երկնից մինչչև՛ մեռեալ իցեմ ես: [12]Եւ ասէ ցդուստրն իւր. Պատուեա՛ դու որդեակ իմ և զսկեսուրն քո, և զսկեսրայրն, քանզի արդ նոքա՛ են քո հայր և մայր, և 'ի բա՛ց լեր դու 'ի բանից ատելութեանց: Եւ համբուրեաց զնա: [13]Եւ Հեդնաս ասէ ցՏուբիա. Եղբա՛յր սիրելի՝ ողջութեամբ տարցի զքեզ Տէր 'ի տուն քո. և տացէ՛ տեսանել ինձ զաւակ 'ի Սառայէ դստերէս իմմէ. զի բերկրեցա՛յց ես առաջի Տեառն. և արդ՝ յա՛նձն առնեմ զսա քեզ, և յա՛նձն լիցի. մի՛ տրտմեցուցանիցես զսա յետ այսորիկ:

11 Եւ Տուբիա երթայր, և օրհնէր զԱստուած, զի յաջողեաց նմա զճանապարհն նորա. օրհնէ՛ր Հռագուէլ զկինն իւր, և նա երթա՛յր ընդ նոսա մինչև մերձեցան նոքա 'ի Նինուէ: [2]Եւ ասէ Հռափայէլ ցՏուբիա. Արդ ո՞չ գիտես դու եղբայր՝ ո՛րպէս թողեր դու զհայրն քո. [3]ե՛կ յառա՛ջ անցցուք մեք քան զկինդ քո, և պատրաստեսցուք մեք զտունն. [4]և ա՛ռ դու 'ի ձեռն քո զլեղի ձկանն: Եւ գնացին նոքա. և եկն շունն զկնի նոցա: [5]Եւ Աննա՝ նստէր և սպասէր ըստ սովորութեանն ճանապարհին որդւոյն իւրոյ: [6]Եւ ետես նա զնա զի գայր, և ասէ. Ահաւասիկ որդին քո գայ. և այրն որ ընկե՛րն չոգաւ ընդ նմա: [7]Եւ ասէ Հռափայէլ. Գիտե՛մ ես զի բանան աչք հօրն քոյ: [8]Արդ օ՛ծ շուրջ զաչօքն զլեղիդ, և նա կսկծեցուսցէ և հանցէ զլումն յաչաց նորա, և տեսանիցէ: [9]Եւ ընթացաւ ընդ առաջ Աննա, և անկաւ 'ի վերայ պարանոցի որդւոյն իւրոյ՝ և ասէ ցնա. Տեսի՞ ես զքեզ որդեակ իմ, արդ՝ այսուհետև անհո՛գ մեռանիմ: Եւ լացին երկոքին: [10]Եւ Տուբիթ ելանէր արտաքոյ առ դրունսն, խարխափէր գլորէր. որդին ընթացաւ առ նա, և յարուցանէր կանգնէր զհայրն իւր: [13]Եւ ցանէր նա զլեղին յաչս հօրն իւրոյ, և ասէր. Ժուժեա՛ հայրիկ և համբերեա՛: [14]Եւ իբրև եկաց վայր մի, վաղվաղակի կեղևեցան և անկան լուսանքն յաչաց նորա. [15]և ետես նա զորդին իւր, և անկա՛ւ նա զպարանոցաւ նորա: [16]Եւ լայր, և ասէր. Օրհնեա՛լ ես Տէր Աստուած, և օրհնեալ է անուն քո յաւիտեանս: Եւ օրհնեալ են ամենայն սուրբք քո հրեշտակք: [17]Զի խրատեցեր՝ և ողորմեցար ինձ, զի տեսանե՛մ ես զՏուբիա զորդի իմ: Եւ եմուտ որդի նորա 'ի ներքս խնդութեամբ, և պատմեաց նա հօրն իւրում զմեծամեծսն որ եղեն նմա 'ի Մա՛րս: [18]Եւ ե՛լ Տուբիթ ընդ առաջ նուոյն իւրոյ խնդութեամբ, և օրհնէր զԱստուած առ դրունսն Նինուէի, և զարմանային ոյք տեսանէին զնա, զի յընթանալն իւրում տեսանէր: [19]Եւ Տուբիթ գոհանա՛յր առաջի նոցա, թէ ո՞րպէս ողորմեցաւ նոցա Աստուած: Եւ իբրև մօտ եղև Տուբիթ առ հարսնն իւր, օրհնեա՛ց զնա և ասէ. Եկի՛ր ողջութեամբ դուստր, օրհնեա՛լ է Աստուած՝ որ ա՛ծդ զքեզ առ մեզ, և հա՛յրն քո և մայրն քո: Եւ եղև ուրախութիւն ամենեցուն եղբարցն նորա որք էին 'ի Նինուէի: [21]Եւ արարին նմա անդ հարսանի՛ս աւուրս եւթն:

12 Եւ կոչեա՛ց Տուբիթ զՏուբիա զորդին իւր՝ և ասէ ցնա. Տե՛ս արդ որդեակ զվարձս ա՛ռնդ որ եկն ընդ քեզ. և յաւելով յայն արժա՛ն է: [2]Եւ ասէ ցնա. Հա՛յր, ո՛չ ինչ պակասէ՛ ինձ եթէ տա՛մ դմա զկէ՛ս ընչից իմոց զոր բերին. [3]զի զիս ած առ քեզ ո՛ղջ, և զկինն իմ ողջացո՛յց, և զարծաթն իմ եբե՛ր, և զքեզ նո՛յնպէս ողջացոյց: [4]Եւ ասէ ծերն. Յիրաւի՛ է տալ նմա: [5]Եւ կոչեա՛ց նա զհրեշտակն՝ և ասէ ցնա. Ա՛ռ դու զկէսս այնր ամենայնի զոր բերերն: [6]Եւ կոչեաց յայնժամ զնոսա զերկոսին՝ և ասէ ցնոսա. Օրհնեցէ՛ք դուք զԱստուած, և խոստովա՛ն եղերուք դուք նմա. և տո՛ւք նմա զփառս. և խոստովա՛ն եղերուք առաջի ամենայն կենդանեաց վասն այդր զոր արա՛րդ ընդ ձեզ. զի բարի՛ է օրհնել զԱստուած, և բարձրացուցանել զանուն նորա. և զպատգամս գործո՛ց Աստուծոյ՝ պատուով մեծացուցանել, և մի՛ յապաղէք խոստովա՛ն լինել նմա: [7]Զխորհուրդ թագաւորի բարւո՛ք է ծածկել, այլ զգործս Աստուծոյ յայտնել փառօք: Զբարիս գործեսջիք, և չար ձեզ ո՛չ պատահեսցէ: [8]Բարի՛ են աղօթք՝ պահօք և ողորմութեամբք և արդարութեամբք. բարի՛ է սակաւիկ մի արդարութեամբ, քան զբազում ինչս անիրաւութեամբ. բարի՛ է առնել զողորմութիւնս՝ քան դնել զգանձս ոսկւոյ. [9]զի ողորմութիւն 'ի մահուանէ փրկէ, և նա ինքն սրբէ յամենայն մեղաց. որք առնեն զողորմութիւնս և զարդարութիւնս՝ լցցի՜ն կենօք. [10]և ոյք մեղանչենն՝ պատերազմո՛ղք են իւրեանց կենացն: [11]Արդ՝ ո՛չ ծածկեցից ես 'ի ձէնջ բա՜ն մի. զի ասացի՛ իսկ եթէ զխորհուրդս արքայի ծածկել բարիոք է, այլ զգործս Աստուծոյ յայտնե՛լ փառօք: [12]Յորժամ կացեր դու յաղօթս՝ և նուն քո Սառա, ե՛ս մատուցի զյիշատակս աղօթից ձերոց առաջի սրբոյն: Եւ յորժամ թաղէիր դու զմեռեալսն՝ ե՛ս ընդ քեզ էի: [13]Եւ յորժամ ո՛չն դանդաղեցար 'ի յառնելն և թողուլ զճաշն քո, զի երթիցես և ամփոփիցես զմեռեալն՝ ո՛չ մոռացայ զքեզ յորժամ զբարիսն գործէիր. այլ ընդ քեզ էի: [14]Եւ առաքեաց զիս Աստուած բժշկել զքեզ՝ և զնուն քո Սառա: [15]Ե՛ս եմ Հռափայէլ յեւթա՜նց անտի 'ի սրբոցն հրեշտակաց՝ որք հանեն մատուցանեն զաղօթս սրբոցն, և մտանեն առաջի փառաց սրբոյն: [16]Եւ խռովեցան երկոքին՝ և անկան 'ի վերայ երեսաց իւրեանց, զի զահի՛ հարան յոյժ: [17]Եւ ասէ ցնոսա. Մի՛ երկնչիք, խաղաղութիւն լիցի ձեզ՝ և զԱստուած օրհնեցէք. [18]զի ո՛չ եթէ իմով ինչ շնորհօք եկի ես, այլ կամօք Աստուծոյ ձերոյ եկի. օրհնեցէ՛ք զնա յաւիտեան: [19]Վասն զի զամենայն զաւուրսն զոր յայտնէի՛ ես ձեզ, ո՛չ կերայ և ո՛չ արբի, այլ իբրև տեսիլ տեսանէիք: [20]Եւ արդ՝ այժմ խոստովա՛ն եղերուք Աստուծոյ ձերում, զի ե-

---

23 Ոմանք. Զքեզ՝ զի մի՛ գնասցես... աւուրք չորեքտասանք: **9**.3 Ոմանք. Առ դու քեզ պատանի: 6 Այլք. Եւ եբեր նա զպարկսն: Ոմանք. Եւ ետ նոցա: **10**.1 Յօրինակին բաժանմամբ գրի բառս, այսպէս՝ ժամանակ ելոյն. զոր այլք ունին որպէս և եդաւ: 2 Ոմանք. Եւ տրտում է նա յոյժ: Ուր Ոսկան. եղև նա յոյժ: 7 Ոմանք. Զի մանուկն իմ կորեաւ: 8 Ոմանք. Տեսանել զիս 'ի հոգւոց: Ուր Ոսկան. 'ի հոգւոջ: 12 Ոմանք. Քանզի անդ նոքա են քո հայր: Յօրինակին պակասէր. Նոքա են քո: 13 Ոմանք. Տրտմեցուցանիցես զոսա: **11**.1 Ոմանք. Զճանապարհս նորա:

10 Ոսկան. Եւ յարուցանէր և կանգնէր: 18 Բազումք. Առ դուրսն Նինուէի: 19 Ոմանք. Առաջի նորա, եթէ որպէս ողորմեցաւ նմա Աստուած: Ոսկան յաւելու աստէն համար 20. Ու եկին Աքիաքարոս և Նաբաս եղբօրորդիք նորա: Եւ արարին: **12**.4 Ոմանք. Յիրաւի է տալ դմա: 5 Յօրինակին պակասէր. Եւ կոչեաց նա զհրեշ": 8 Ոմանք. Զգանձս ոսկւոց: 11 Այլք. Ծածկել բարւոք է: 13 Ոմանք. Եւ ամփոփեսցես դու զմեռեալն: 14 Ոսկան. Եւ զնու քո զՍառա: 15 Ոմանք. Որք հանեն մատու": Ուր Ոսկան. Որք հա-

լանեմ ես առ այ՛ն որ առաքեացն զիս: Եւ գրեցէք դուք զայս ամենայն որ եղև՝ և կատարեցաւ: [21]Եւ գրեցաւ 'ի գիրս: Եւ այլ ո՛չ ևս տեսին զնա: [22]Գոհանային զգործոյն և զմեծամեծացն Աստուծոյ, և ո՛րպէս երևեցաւ նոցա Հրեշտակն Տեառն:

13 Եւ Տուբիթ գրեաց զաղօթս 'ի ցնծութիւն՝ և ասէ. Օրհնեալ է Աստուած որ կենդանին է յաւիտեանս՝ և արքայութիւն նորա. [2]զի նա հարկանէ և ողորմի, իջուցանէ 'ի դժոխս և հանէ. և ո՛չ ոք է որ փախիցի 'ի ձեռաց նորա: [3]Խոստովա՛ն եղերուք նմա որդիք Իսրայէլի առաջի ազգաց. [4]զի նա՛ ցրուեաց զմեզ ա՛նդր 'ի նոսա: Յայտնեցէք զմեծութիւնս նորա, բարձրացուցէք զնա առաջի ամենայն կենդանեաց, զի նա՛ իսկ է Տէր Աստուած մեր. Աստուած Հա՛յր մեր մինչև յամենայն յաւիտեանս: [5]Եւ տանջեաց զմեզ յամենայն յանիրաւութիւնս մեր. և դարձեալ ողորմեսցի՛ մեզ, և ժողովեսցէ զմեզ յամենայն ազգաց յորս և ցրուեցաք 'ի նոսա: [8]Եթէ դարձջիք դուք 'ի նա բոլորով սրտիւ ձերով՝ և յամենայն անձնէ, և արասջիք դուք առաջի նորա զճշմարտութիւն, յա՛յնժամ դարձցի՛ նա առ ձեզ. և մի՛ ծածկեսցէ նա զերեսս իւր 'ի ձէնջ: [6]Եւ տեսանիցէք դուք՝ զոր առնիցէ ընդ ձեզ. և խոստովան եղիջիք դուք նմա ամենայն բերանովք ձերովք. և օրհնեցէք զՏէր որ արդարն է, և բա՛րձր արասջիք զԹագաւորն յաւիտենից: [7]Եւ ես յերկրի գերութեանս իմում գոհացա՛յ զնմանէ, և ցուցից զզօրութիւն և զմեծութիւն նորա ազգա՛ց մեղաւորաց: Եւ արդ՝ դարձարո՛ւք մեղաւորք՝ և արարէք զարդարութիւն առաջի նորա. զի ո՞վ գիտէ, հաճեսցի՝ և ողորմեսցի՛ ձեզ: [9]Այլ ես զԱստուած իմ օրհնեցի՛ց՝ և անձն իմ զԹագաւորն երկնից, և ցնծացա՛յց ես 'ի մեծութեան նորա: [10]Ասասցեն զայս ամենայն ազգք, և խոստովա՛ն եղեն նմա յԵրուսաղէմ 'ի քաղաքն սուրբ. [11]և խրատեսցէ՛ նա զորդիս ժողովրդեան քոյ, և դարձցի՛ և ողորմեսցի՛ որդւոցն արդարոց: [12]Գոհասցես դու զՏեառնէ բարերարէ, և օրհնեսցե՛ս դու զԹագաւորն յաւիտենից. զի դարձեալ զխորանն իւր շինեսցէ՛ 'ի քեզ ուրախութեամբ: [13]Եւ բերկրեսցի՛ն 'ի քեզ որ գերեալքն են. և սիրեսցեն զքեզ որք չուառացեալքն են յամենայն ազգմն յաւիտենից: [14]Ազգք բազումք 'ի հեռաստանէ եկեսցեն. յանուն Տեառն Աստուծոյ բարձեալ բերիցեն զպատարագս իւրեանց 'ի ձեռս իւրեանց, մատուցանե՛լ զայն Թագաւորին երկնաւորին. և տացեն քեզ զուրախութիւն ազգէ մինչև յազգ: [16]Եւ անիծեա՛լ լիցին ամենայն ատելիք քո, և եկեսցեն օրհնութիւնք 'ի վերայ սիրելեաց քոց: [17]Ցնծա՛ և ուրա՛խ լեր դու 'ի վերայ որդւոցն արդարոց. և ժողովեսցի՛ն նոքա 'ի միասին, և օրհնեսցե՛ն զՏէր արդարութեանց 'ի միասին: [18]Երանեա՛լք իցեն որք սիրեսցեն զքեզ, և ցնծասցե՛ն նոքա 'ի խաղաղութեան քում. և երանի՛ իցէ այնոցիկ որք տրտմեցանն 'ի վերայ բեկման քո, զի անդրէն 'ի քեզ բերկրեսցին, 'ի տեսանել նոցա զփառսն քո. և ուրա՛խ լիցին մինչև յաւիտեանս: [19]Անձն իմ օրհնեսցէ զԱստուած զԹագաւորն մեծ: [21]Զի շինեսցի Երուսաղէմ 'ի քարանց պատուականաց, 'ի շափիղայ և 'ի սուտակէ, և ա՛յլ ևս պատուական քարամբք. պարիսպք քո և աշտարակք, մարտկոցքն քո յոսկւոյ սրբոյ: [22]Եւ ամենայն հրապարակքն Երուսաղէմի բիւրեղ և դահանակ և սարդիոն ակամբք կազմեսցին: [23]Եւ ասասցեն յամենայն փողոցս Երուսաղէմի. Ալէլուիա: Եւ օրհնեսցեն՝ և ասիցեն. Օրհնեալ է Աստուած որ բարձրացո՛յց զամենայն աշխարհս յաւիտեանս:

14 Եւ իբրև դադարեաց Տուբիթ յօրհնութենէս յայսմանէ. [2]և էր ի՛նքն ամաց յիսուն և ութ՝ յորժամ կացին աչք նորա, և յետ ամաց ութից՝ բացան միւսանգամ աչք նորա: [3]Եւ առնէր նա ողորմութիւնս. և յաւե՛լ ևս երկնչե՛լ 'ի Տեառնէ Աստուծոյ, և խոստովա՛ն լինել նմա: [4]Եւ ծերացա՛ւ նա յոյժ: [5]Կոչեա՛ց նա զորդին իւր, և զորդի՛ որդւոյն իւրոյ՝ և ասէ ցնա. Որդեակ՝ ա՛ռ դու զորդիս քո, զի ահաւասիկ ես ծերացեալ եմ և մե՛րձ եմ 'ի մեռանել: Արդ ե՛րթ դու յերկիրն Մարա՛ց որդեակ իմ. [6]զի հաւատա՛մ ես, որպէս և խօսեցաւ Յովնան մարգարէ վասն Նինուէի եթէ՝ Կործանեսցի՛, և յերկիրն Մարաց եղիցի խաղաղութիւն մինչև 'ի ժամանա՛կ մի: Զի եղբարք մեր ցրուեսցին 'ի բարի երկրէս, և Երուսաղէմ եղիցի աւերակ և անապատ, և տունն Աստուծոյ 'ի նմին հրձի՛գ լիցի, և յաւե՛ր լիցի մինչև 'ի ժամանակս: [7]Եւ դարձեալ ողորմեսցի՛ նոցա Աստուած. և դարձուսցէ զնոսա անդրէն յերկիրն, և շինեսցեն նոքա զտունն. ո՛չ եթէ ըստ օրինակի առաջնոյն՝ մինչև լցցին ժամանակք յաւիտենից: Եւ յետ այսորիկ դարձցին 'ի գերութենէ աստի, և շինեսցեն զԵրուսաղէմ փառօք՝ և մեծաւ պատուով և տաճարն Աստուծոյ 'ի նմին շինեսցի՛ յամենայն ազգս յաւիտենից, շինուա՛ծս փառաւորս որպէս և խօսեցան զնմանէ մարգարէքն: [8]Եւ ամենայն հեթանոսք դարձցին ճշմարտութեամբ երկնչե՛լ 'ի Տեառնէ Աստուծոյ. և կործանեսցեն և 'ի բա՛ց մերժեսցեն զկուռս իւրեանց. [9]և օրհնեսցեն ամենայն հեթանոսք զՏէր, և ժողովուրդն խոստովան լիցի առ Աստուած իւր: Եւ բարձրացուսցէ՛ Տէր զժողովուրդն իւր. և ցնծասցեն ամենեքեան ոյք սիրեն զՏէր Աստուած ճշմարտութեամբ և արդարութեամբ. և արասջի՛ք դուք ողորմութիւն հարց ձերոց: [10]Եւ արդ՝ որդեակ իմ, գնա՛ դու աստի. զի լինելո՛վ լինի զոր ասաց մարգարէն Յովնան: [11]Այլ դու պահեսցե՛ս զօրէնս և զհրամանս. և լե՛ր դու ողորմա՛ծ և արդար, զի բարի՛ լինիցի քեզ: [12]Եւ թաղեսցես զիս՝ և զմայր քո ընդ իս, և մի՛ ևս հանգիցես դու 'ի Նինուէ: Որդեա՛կ իմ, տե՛ս դու ո՛րպէս արար Ադամ Աքիաքարայ որ սնո՛յց զնա, ո՛րպէս 'ի լուսոյ տարաւ զնա 'ի խաւար, ո՛րչափ չա՛ր անցոյց ընդ նա: Այլ Աքիաքարոս ապրեցա՛ւ, և նմա՛ հատուցումն անդրէն հատուցաւ, և էջ նա փոխանակ նորա 'ի խաւարն: Եւ Մանասէ արա՛ր զողորմութիւնս, և ապրեցաւ յաւուր մահու՝ զոր թաքոյցն նմա. և Ադամ անկաւ յորոգայթ՝ և կորեաւ: [13]Եւ արդ դու որդեակ իմ, տե՛ս որպիսի՛ առնէ ողորմութիւն, կամ ո՛րպէս փրկէ արդարութիւն: Եւ իբրև զայս ասաց, կատարեաց զհոգին 'ի վերայ մահճացն. զի էր նա ամաց հարիւր և յիսուն: Եւ թաղեաց զնա որդին իւր լի՛ փառօք՝ և բարի՛ վախճանաւ: [14]Եւ յորժամ մեռաւ Աննա՝ թաղեաց և զնա առ հօրն իւրում: Եւ գնա՛ց Տուբիա կնաւ իւրով՝ և որդւովք իւրովք հանդերձ յԵկբատանս Մարաց՝ առ Հռագուէլ աներ իւր: [15]Եւ ծերացաւ նա պատուով մեծաւ. և թաղեա՛ց նա զաներն իւր՝ և զզոքանչն, փառօք և պատուով. և ժառանգեաց զտունն նոցա, և զտունն Տուբիթայ հօրն իւրոյ: [16]Եւ մեռաւ նա ամաց հարիւր և քսան և եւթն, յԵկբատանս Մարաց: [17]Եւ մինչչև՛ մեռեալ էր նա, լուաւ ինքն զկործանմանէն Նինուէի՝ զոր գերեաց Նաբուքոդոնոսոր Ասուերոսն: Եւ ուրա՛խ եղև Տուբիա՝ մինչչև՛ մեռեալ էր նա, 'ի վերայ Նինուէի. փա՛ռս ետ գոհանալով զԱստուծոյ. որում փա՛ռք յաւիտեանս յաւիտենից. ա՛մէն:

Կատարեցաւ Տովբիթ:

ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱՋԻՆ ՄԱԿԱԲԱՅԵՑՒՈՑ

Յադամայ մինչև ցկրկին շինուած պարսպին Երուսաղեմի, և ցերկոտասան ամ իշխանութեանն Հրէից Նեեմիայ, կարգաւ ածեն զժամանակն Գիրք Եբրայեցւոց. իսկ անտի և յառաջ՝ ո՛չ ևս: Քանզի երկերիւր (յիսուն) և հինգ ամաց միջոցաւ յետ Նեեմեայ կրցեր է ժամանակն Անտիոքայ Եպիփանեայ՝ առ որով պատմութիւնս Մակաբայեցւոց. և 'ի միջոցս յայս 'ի Յովսեպայ և յԱփրիկանեայ առեալ Եւսեբի զանունս քահանայապետիցն որ տիրէին ժողովրդեանն՝ նշանակէ 'ի կանոնս ժամանակաց: Բայց զի առ Անտիոքաւ Մեծն կոչեցելով՝ զԱռաջին Մակաբայեցւոցն իրս վճարի՛լ ասէ ինքն Եւսեբի, որ քառասուն և աւելի ամօք յառա՛ջ է քան զԱնտիոքոս Եպիփանէս. այս Երրորդ Մակաբայեցւոցն ճահաւորի. զի առ Մեծն Անտիոքաւ հանդիպի Պտղոմէոս Փիղոպատովր, առ որովք իրք Երրորդ Մակաբայեցւոցն: Եւ թէ զի՞նչ այսմ պատճառ, ո՛չ ունիմ ասել. և՛ս

նեն և մատուցանեն:

13.1 Ոսկան յաւելու. Եւ արքայութիւն նորա յամենայն յաւիտեանս: 4 Ոմանք. Զի նա ցրեաց զմեզ: 8 Ոմանք. Եթէ դարձջիք դուք 'ի նոսա բո": 10 Ոսկան. Եւ խոստովան եղիցին նմա: 12 Ոմանք. Գոհասցես դու զԱստուծոյ բարերա": 14 Ոսկան յաւելու համար 15. "Քանզի զանուն մեծ կոչեսցեն 'ի քեզ: Եւ անիծ": 19 Ոսկան յաւելու առաջին համար 20. "Երանելի եղէց թէ եղիցին մնացորդք զաւակի իմոյ առ 'ի տեսանել զԵրուսաղէմ պայծառացեալ: Զի շինես": 21 Ոմանք. Եւ զի շինեսցի Երուսաղէմ 'ի քարանց... և մարտկոցքն քո: 23 Ոմանք. Եւ ասասցեն. Օրհնեալ է Աստուած որ: 14.2 Յօրինակին. Ինքն ամաց ԾԸ:

5 Ոմանք. Եւ զորդիս որդւոյն իւրոյ: 6 Ոմանք. 'Ի բարի երկրէն: 7 Յօրինակին պակասէր. Փառօք և մեծաւ պատուով: Ուր ոմանք. Փառօք մեծաւ և պատուովք: 13 Ոմանք. Զհոգին իւր 'ի վերայ մահճ": Յօրինակին. Ամաց ՃԾ: 14 Յօրինակին պակասէր. Թաղեաց և զնա: 16 Յօրինակին. Ամաց ՃԻԷ: 17 Այլք. Եւ մինչչև մեռեալ էր նորա... նորա՝ 'ի վերայ Նինուէի: 'Ի վախճանի ոմանք. Կատարեցաւ գիրք Տովբիթայ: